

Vyšetřování případů násilí proti demonstrantům v listopadu 1989

PROKOP TOMEK

*Jednu těžkou myšlenku však máme: kde se vzalo tolik surovců v uniformě i v civilu, kdo je tak vychovával a řídil? Až dnešní prozatímní vláda odejde, kam dáme tolik defektních osob?*¹

Dne 17. listopadu 1989 vyhlásil ministr vnitra ČSSR František Kincel svým rozkazem č. 16 mimořádnou bezpečnostní akcí „K zajištění klidu a veřejného pořádku na území Československé socialistické republiky u příležitosti oslav Mezinárodního dne studentů“.² V systému modelových postupů Federálního ministerstva vnitra k udržování klidu a veřejného pořádku v mimořádných situacích měl typ mimořádné bezpečnostní akce (MBA) menší závažnost. Vyhlašoval se především při očekávaných shromážděních většího počtu osob a rozsáhlých dopravních opatřeních při slavnostech a podobných událostech. V definici MBA se neobjevoval pojem s politickým obsahem „hromadná protispolečenská vystoupení“ jako v případě závažnějších mimořádných bezpečnostních opatření (MBO).³

Foto: Pavel Hroch/ČTK

Do mimořádné bezpečnostní akce byla tehdy nasazena pořádková jednotka Školního pohotovostního oddílu (ŠPO) Správy Sboru národní bezpečnosti (S SNB) Praha a Středočeského kraje s dvaasedmdesáti příslušníky Veřejné bezpečnosti se štíty a přilbami, posílená deseti příslušníky Správy Státní bezpečnosti (S StB) Praha v maskovacích uniformách, pěti psovody pohotovostní motorizované jednotky Městské správy Veřejné bezpečnosti (MS VB) Praha

a čtyřiadvacet mužů posádek eskortních vozidel. Do pořádkové jednotky ŠPO byla zařazena i jednotka Odboru zvláštního určení (OZU) Federálního ministerstva vnitra (FMV) v počtu třiceti příslušníků.⁴ Velitelem celé pořádkové jednotky byl náčelník ŠPO major Bedřich Houbal. Pořádkové síly tvořily ještě čtyři zálohy, každá v počtu čtyřiceti příslušníků z jednotlivých útvarů a součástí SNB v Praze. Součástí opatření byly i další dopravní a eskortní prostředky a pět

1 VACULÍK, Ludvík: Komunismus je bití, 5. 2. 1989. In: VACULÍK, Ludvík: *Srpnový rok (fejetony z let 1988–1989)*. Mladá fronta, Praha 1990, s. 109–110.

2 ŽÁČEK, Pavel - BENDA, Patrik (eds.): *Securitas Imperii*, 1998, č. 4/III, dokument 88, s. 706–710 - viz <https://www.policie.cz/clanek/publikace-securitas-imperii-01-14.aspx?q=Y2hudWogNA%3d%3d> a <https://www.ustrcr.cz/data/pdf/rozkazy/rmv1989/rmv16-1989.pdf> (obě citováno k 23. 8. 2019).

3 ABS, f. Rozkazy, věstníky, služební pomůcky, k. 6, inv. j. 88, Nařízení ministra vnitra ČSSR č. 9 ze dne 1. července 1982 o systému mimořádných bezpečnostních opatření a bezpečnostních akcí.

4 Více o tomto útvaru např. TOMEK, Prokop: XIV. správa SNB. Správa kontrarozvědky pro boj proti mimořádným a zvláštním formám trestné činnosti. *Paměť a dějiny*, 2018, roč. 12, č. 2, s. 64–68.

vozdů operativního průzkumu. Pořádkové jednotky byly dále posíleny třemi prapory Pohotovostního pluku (PP) VB ČSR s třemi sty příslušníky vybavenými přilbami a obuškami s jejich dopravními a dalšími speciálními prostředky: vodními stříkačkami a obrněnými transportéry OT-64 se zábranami. Velitelem celého opatření byl jmenován náčelník MS VB podplukovník JUDr. Michal Danišovič.⁵ Oficiální pokyn zněl zahrnout demonstrantům cestu na Václavské náměstí, ale nezasahovat. Ve skutečnosti došlo paradoxně na Národní třídě k nejbrutálnějšímu zákroku ve zhruba dvouleté historii protirežimních demonstrací v Praze. Průběh události je v základních rysech dobře znám a není předmětem tohoto textu.⁶

Vyšetření události a vypození odpovědnosti vůči odpovědným osobám žádali již 18. listopadu 1989 členové ústředního stávkového výboru pražských vysokých škol⁷ a k nim se v průběhu následujících dní připojili mnozí občané v dalších stovkách rezolucí a peticí. V podstatě neplánovaný zákrok proti jedné protirežimní demonstraci se tak stal iniciačním momentem zásadní politické a společenské změny. Požadavky podepřené projevy masové občanské neposlušnosti si vynutily do té doby bezprecedentní vyšetřování. Souběžně probíhala vlastně vyšetřování po dvou liniích. První byla snaha o objasnění organizace zákroku, jeho průběhu a řízení včetně posouzení trestněprávní odpovědnosti konkrétních osob. Druhou linií představovala

Příslušníci SNB nad plánem Národní třídy a okolních ulic během vyšetřování brutálního zásahu pořádkových sil 17. listopadu v Praze
Foto: Pavel Hroch/ČTK

konkrétní vyšetřování zjištěných podezření z trestných činů spáchaných během nasazení bezpečnostních sil. Přími účastníci na straně bezpečnostního aparátu měli být pohnáni k odpovědnosti pouze v případech, kdy při plnění rozkazů porušili zákon.

Na základě požadavků veřejnosti a studentů sestavili poslanci Federálního shromáždění již 29. listopadu 1989 společnou Komisi Federálního shromáždění a České národní rady pro dohled na vyšetření události ze dne 17. listopadu 1989.⁸

Její činnost a výsledky shrnula závěrečná zpráva.⁹ Komise se soustředila převážně na zmíněnou první linii, ale i v oblasti potrestání pachatelů

násilí iniciovala určité kroky. Po demokratických volbách zřídilo Federální shromáždění usnesením č. 34 z 20. září 1990 Parlamentní vyšetřovací komisi pro vyšetření události ze dne 17. listopadu 1989 v Praze.¹⁰ Jejím úkolem bylo opět zejména objasnit události okolo 17. listopadu včetně příčin, následků a odpovědnosti za zákrok na Národní třídě. Závěrečná zpráva komise s datem 28. ledna 1992 se zabývala výhradně otázkou události 17. listopadu 1989.¹¹ Již vzhledem k relativně pozdnímu datu vzniku nemohla iniciovat nová trestní řízení pro porušení zákona. Její činnost přinesla pochopitelně množství významných poznatků.¹² Mimo pozor-

5 Závěrečná zpráva vyšetřovací komise Federálního shromáždění pro objasnění události 17. listopadu 1989. Nakladatelství Futura, Praha 1992, s. 34 (Rozkaz náčelníka Správy SNB hl. města Prahy a Středočeského kraje č. 27/1989).

6 Tamtéž, s. 21–25.

7 OTÁHAL, Milan – SLÁDEK, Zdeněk (eds.): *Deset pražských dnů (17.–27. listopad 1989). Dokumentace*. Academia, Praha 1990, s. 31–32.

8 Usnesení FS č. 105 – viz <https://www.psp.cz/eknih/1986fs/slsn/usneseni/u0105.htm> (citováno k 23. 8. 2019).

9 Parlamentní tisk č. 480 – viz <https://www.psp.cz/eknih/1986fs/slsn/usneseni/u0211.htm> (citováno k 23. 8. 2019).

10 Usnesení FS č. 34 – viz <https://www.psp.cz/eknih/1990fs/slsn/usneseni/u0034.htm> (citováno k 23. 8. 2019).

11 Parlamentní tisk č. 1236. Zpráva byla publikována jako *Závěrečná zpráva vyšetřovací komise Federálního shromáždění pro objasnění události 17. listopadu 1989*.

12 ŽÁČEK, Pavel (ed.): *Vypovídat pravdu a nic nezamlčet. Protokoly parlamentní vyšetřovací komise pro objasnění události 17. listopadu 1989*. Díl 1. ÚSTR, Praha 2013; TÝŽ (ed.): *Vypovídat pravdu a nic nezamlčet. Protokoly parlamentní vyšetřovací komise pro objasnění události 17. listopadu 1989*. Díl 2. CEVRO, Praha 2013.

nost veřejnosti však nakonec zůstal celkový výsledek snahy o potrestání porušení zákona při vlastních zákrocích proti demonstrantům.

Na první pohled by se mohlo zdát, že události související tak úzce s činností bezpečnostního aparátu bývalého komunistického režimu je možné historicky zpracovat běžným způsobem, bez významných omezení. Základní prameny pro toto téma by logicky měly představovat spisy vojenské prokuratury a vojenských soudů. Vzhledem k zákonné úpravě jsou však k bádání přístupné jen dokumenty vzniklé před 1. lednem 1990 (§ 37 odst. 5 archivního zákona). Po tomto datu, vzhledem k třicetileté lhůtě zpřístupnění archivních materiálů v ČR (§ 37 odst. 1 archivního zákona) a v neposlední řadě k ochraňování osobních údajů, v podstatě není možné podat přesný a vyčerpávající výčet vyšetřování zahájených, probíhajících a ukončených od ledna 1990 a později. Přístup ke spisům vojenské prokuratury prakticky nelze získat.¹³ Proto mají pro seznámení s výsledky vyšetřování význam například dokumenty z jednání parlamentních orgánů. Vzhledem k tehdejšímu zájmu veřejnosti a svobodným médiím představuje důležitý zdroj informací o průběhu a závěrech vyšetřování i výsledcích soudních řízení dobový tisk.

Celkový průběh vyšetřování

K zahájení vyšetřování konkrétních trestných činů spáchaných během zákroku 17. listopadu došlo již záhy. Vojenská složka Generální prokura-

tury ČSSR převzala 24. listopadu 1989 zprávu Generální prokuratury ČSR se závěry prvotního šetření a zejména s výpověďmi některých poškozených. Proto mohly orgány vojenské prokuratury již 26. listopadu zahájit vyšetřování podle § 160 trestního řádu pro podezření ze spáchání trestných činů zneužívání pravomoci veřejného činitele (§ 158 trestního zákona) a ublížení na zdraví (§ 221 trestního zákona). Vyšetřování se ujaly orgány vojenské prokuratury proto, že pachatelé se měli nacházet mezi příslušníky SNB, resp. ministerstev vnitra, a podléhali tak vojenské soudní pravomoci.¹⁴ Okolnost, že vyšetřování se ujala právě vojenská prokuratura, měla v dané společenské situaci bezpochyby pozitivní význam. Kdyby trestné činy vyšetřovali příslušníci SNB, objevovaly by se nejspíše protesty a poukazy na jejich možnou předpojatost. Vojenské složky se naštěstí na zákrocích proti demonstrantům nepodílely. Přes pochopitelnou předlistopadovou kádrovou kontinuitu se zjevně neobjevily pochybnosti o vyšetřování vojenské prokuratury. Dne 6. prosince 1989 byl zřízen vyšetřovací tým Vojenské obvodové prokuratury (VOP) Praha, tzv. tým 17. listopadu. V březnu 1990 v něm pracovalo dokonce čtyřiatdvacet prokurátorů. Vojenská prokuratura poměrně úzce spolupracovala a podporovala i činnost Komise Federálního shromáždění a České národní rady pro dohled na vyšetření událostí ze dne 17. listopadu 1989 v Praze.¹⁵

Vyšší vojenský prokurátor plk. JUDr. Miloslav Vlk zaslal 27. listopadu 1989 ministrovi vnitra ČSSR Fran-

tišku Kinclovi a ministrovi vnitra a životního prostředí ČSR Václavu Jirečkovi žádosti o urychlené poskytnutí informací a podkladů.¹⁶ Přestože žádosti byly formálně zodpovězeny již 29. listopadu 1989 (s podpisem prvního náměstka FMV genmjr. ing. Aloje Lorence), vedení federálního i republikových ministerstev vnitra reagovala na snahu o vyšetřování odmítavě. V dokumentu *Výzva vedení FMV všem pracovníkům resortu k obětavému plnění služebních úkolů z 27. listopadu* představitel ministerstva nepřipouštěli, že by během zákroku 17. listopadu 1989 jakkoliv pochybili, a nastalou situaci označovali za výsledek snažení antisocialistických sil.¹⁷ Také v *Prohlášení Federálního ministerstva vnitra a Ministerstva vnitra a životního prostředí ČSR k událostem 17. 11. 1989*, datovaném 29. listopadu 1989, příslušníci SNB odmítali, že by použili násilí. Jednoduše prý proto, že *nebyly vydány takové pokyny(!)*. Byli prý oprávněni zasahovat jen proti osobám fyzicky útočícím na příslušníky SNB a proti iniciátorům napadení, kteří prý provokovali útoky v davu: *Není zcela vyvrácena možnost, že střet byl vyvolán verbálními nebo fyzickými útoky účastníků demonstrace na příslušníky SNB. [...] Z vyjádření funkcionářů řídicího štábu akce i dalších výpovědí vyplývá, že bývalý vedoucí tajemník Mě[stskeho] V[ýboru] KSČ v Praze [Miroslav Štěpán] v průběhu akce požadoval obnovení veřejného pořádku na Národní třídě. [...] Vyslovujeme politování nad tím, že v dané situaci došlo ke zranění občanů i příslušníků Sboru národní bezpečnosti.*¹⁸ Takové postoje sdíleli i příslušníci

13 HRADIL, Radomil: *17. listopad 89 - co se stalo na Národní*. Franesa, Lelekovice 2019, s. 200–202.

14 Zákon č. 40/1974 Sb. o Sboru národní bezpečnosti, § 14.

15 Druhá zpráva ze zasedání společné Komise sněmoven Federálního shromáždění ČSSR a České národní rady pro dohled na vyšetření událostí ze dne 17. listopadu 1989 v Praze - viz http://www.psp.cz/eknih/1986fs/tisky/to211_00.htm (citováno k 23. 8. 2019).

16 *Správní archiv Armády ČR* (dále jen SAAČR), f. 0380/A, VVP Příbram, sp. zn. VPt 382/89, Spis v trestní věci Zákroky příslušníků SNB v Praze dne 17. 11. 1989, dopis č. j. Vn 408/89 z 27. 11. 1989.

17 OTÁHAL, Milan - SLÁDEK, Zdeněk (eds.): *Deset pražských dnů (17.–27. listopad 1989)*. Dokumentace, s. 528–529.

18 SAAČR, f. 0380/A, VVP Příbram, sp. zn. VPt 382/89, Spis v trestní věci Zákroky příslušníků SNB v Praze dne 17. 11. 1989, Prohlášení Federálního ministerstva vnitra a Ministerstva vnitra a životního prostředí ČSR k událostem 17. 11. 1989.

FMV trestně stíhaní v dalším období. Během vyšetřování až na výjimky popírali použití násilí, odmítali jakoukoliv chybu, a za viníky naopak označovali účastníky demonstrace. Prostor pro takovou argumentaci umožňovala i vágní definice použití tzv. mírnějších prostředků podle § 32 odst. 1 zákona č. 40/1974 Sb. o SNB.

Paradoxně až do amnestie prezidenta republiky z 1. ledna 1990 hrozil teoreticky postih naopak účastníkům demonstrace. Podle § 6 odst. a) zákona č. 150/1969 Sb. o přečinech mohl být ten, kdo se účastní akce narušující veřejný pořádek nebo k takové akci vyzývá nebo ji podporuje nebo při ní neuposlechne výzvy veřejného činitele k zachování veřejného pořádku nebo k takovému neuposlechnutí jiného vybízí, potrestán odnětím svobody až na tři měsíce nebo pokutou až 5000 Kčs. Zákon vznikl v reakci na demonstrace v srpnu 1969 a v době vyšetřování událostí 17. listopadu 1989 stále platil.

Orgány činné v trestním řízení pracovaly v citlivé kauze pod tlakem veřejnosti zpočátku velmi rychle. První zpráva o vyšetřování byla uvolněna 6. prosince. Podle další úřední zprávy bylo k 23. prosinci 1989 vedeno trestní stíhání proti osmi příslušníkům SNB. Vyšetřování jednoho případu (napadení PhDr. Kateřiny Vávrové) skončilo jako první 21. prosince 1989. Případ se měl projednávat odděleně, protože událost nebyla součástí vlastního zásahu. Vyšetřování pokračovalo zejména výsledky, a proto je nebylo možné ukončit do asi původně uvažovaného 23. prosince 1989.¹⁹

Rychlý počáteční postup vyšetřování dokládá fakt, že do 11. prosince 1989 vyslechla vojenská prokuratura celkem 181 svědků z řad občanů i příslušníků SNB.²⁰ Vojenský prokurátor plk. Petr Dítě uvedl pro média, že ve čtvrtek 4. ledna 1990 bylo vzneseno obvinění a vyhlášeno vzetí do vazby dalšímu příslušníkovi SNB v hodnosti nadstrážmistra v souvislosti s jeho postupem proti zadrženým během eskorty na jednom místním oddělení VB. Vojenská prokuratura do té doby vyslechla již více než pět set svědků a spis obsahoval více než 4000 stran. Na vyšetřování se podílelo sedmáct prokurátorů a vyšetřovatelů a tým se měl dále rozšiřovat. V závěrečné fázi vyšetřování se nacházely spisy dvou obviněných příslušníků řídicího štábu a v případech dalších obviněných vyšetřovatelé shromažďovali další důkazy. Intenzivně se zabývali i vyšetřením aktivit StB během zásahu a pátrali po dalších pachatelích. Jediným podezřelým civilistou zůstal tajemník Městského výboru KSČ Miroslav Štěpán.²¹

Postupně se shromažďovaly konkrétní podněty k trestnímu stíhání. Dne 26. listopadu 1989 dostala VOP Praha podnět ve věci napadení ing. Jana Hromádky v rámci zákroku 17. listopadu 1989 nezjištěnými příslušníky SNB, kteří mu opakovaným bitím obuškem do různých částí těla způsobili tržnou ránu na hlavě, její zhmoždění a zhmoždění hrbetu levé ruky s delší dobou léčení.²² Další denní informace VOP Praha z 1. prosince 1989 uváděla, že 17. listopadu 1989 mezi 20.00 až 21.30 hod. na Národní

třídě a v nejbližším okolí došlo během zákroku ze strany některých nezjištěných příslušníků SNB k bezdůvodnému či nepřiměřenému použití násilí vůči Milanu Houserovi, Karolíně Zarzycké, Janu Vyhnálkovi, Jaroslavu Goleckému, ing. arch. Martinu Rajnišovi a dalším. Uvedení utrpěli různá zranění, z nichž některá si vyžádala dobu léčení přesahující sedm dní.²³

O pohnuté atmosféře vyšetřování svědčí skutečnost, že jeden z vyšetřovaných pro účast na zákroku, zástupce náčelníka Správy SNB hl. m. Prahy a Středočeského kraje pro věci politické plk. RSDr. Jiří Bečvář, byl ve středu 3. ledna 1990 v 5.45 hod. nalezen ve své kanceláři se střelným poraněním hlavy, kterému později podlehl. Následně vyšetřování potvrdilo sebevraždu. Bečvář byl trestně stíhán podle § 158, odst. 1, písm. a) a odst. 2, písm. c) tr. zákona.²⁴

První dokončený případ

Zprvu jednotné vyšetřování se zejména na základě svědectví poškozených dělilo na jednotlivé kauzy. Před soud se dostal jako první případ, který se sice odehrál na Národní třídě, ale až po skončení vlastního zásahu. Rychlostí řízení napomohl jasný a svědecky doložený průběh celé události. Obžalobu podal již 29. listopadu 1989 prokurátor VOP pplk. JUDr. Stanislav Žížala na npor. SNB Jaroslava Oudrána, staršího inspektora pořádkové služby Místního oddělení (MO) VB Praha 6 - Břevnov. Podle obžaloby Oudrán 17. listopadu 1989 kolem 22.10 hod. v podlouhí

19 O šetření událostí ze 17. listopadu. Zpráva ze zasedání společné komise FS ČSSR a ČNR pro dohled na vyšetřování událostí ze dne 17. listopadu 1989 v Praze. *Obrana lidu*, 3. 1. 1990, s. 3.

20 Druhá zpráva ze zasedání společné Komise sněmoven Federálního shromáždění ČSSR a České národní rady pro dohled na vyšetření událostí ze dne 17. listopadu 1989 v Praze.

21 O postupu vyšetřování. *Obrana lidu*, 6. 1. 1990, s. 3. Miroslav Štěpán byl odsouzen k trestu čtyř let odnětí svobody (po odvolání sníženém na dva a půl roku) za tr. čin zneužití pravomoci veřejného činitele, kterého se dopustil nařízením použít vodní děla a slzný plyn proti demonstrantům v lednu 1989 během tzv. Palachova týdne.

22 SAAČR, f. 0380/A, VVP Příbram, sp. zn. VPT 382/89, Spis v trestní věci Zákroky příslušníků SNB v Praze dne 17. 11. 1989, Denní informace VOP Praha z 29. 11. 1989.

23 Tamtéž, Denní informace VOP Praha z 1. 12. 1989.

24 První oběť něžné revoluce? *Obrana lidu*, 4. 1. 1990, s. 3.

domu č. 16/118 na křižovatce Národní třídy a Mikulandské ulice jako člen pořádkové jednotky SNB krátce po skončení mimořádné bezpečnostní akce neoprávněně a nepřipustným způsobem užil násilí vůči PhDr. Kateřině Vávrové, udeřil ji rukou do obličeje, uchopil oběma rukama za vlasy, nejméně 4x jí udeřil hlavou o pílť podloubí, a když upadla na zem, nejméně jednou ji kopl do pravého kyčelního kloubu, čímž jí způsobil zhmoždění mozku, krevní výrony v měkkých pokrývkách týlní krajiny a rozsáhlý krevní výron v oblasti pravého kyčelního kloubu s následnou dosud trvajícím pracovní neschopností. Tímto jednáním se dopustil trestného činu zneužití pravomoci veřejného činitele podle 158/1a, 2c. trestního zákona.

Podle popisu události vystoupil jako člen zálohy VB z autobusu a zašlapával na místě hořící svíčky. Na otázku přítomné Kateřiny Vávrové, zda mu svíčky vadí, se vrátil k autobusu a požádal v něm sedící příslušníky bezpečnosti o obušek. Když nikdo nereagoval, vrátil se a Vávrovou napadl. Poté nastoupil do autobusu a odjel.²⁵ Kromě nepřiměřeného násilí navíc jednal bez rozkazu, o své vůli a v situaci, kdy již neprobíhal zákrok, na který dokonce ani nebyl přímo nasazen, ale sloužil v rámci zálohy. Kateřinu Vávrovou vzápětí převezla sanitka na chirurgickou kliniku Fakultní nemocnice Pod Petřínem. V nemocnici ji hospitalizovali do 27. listopadu, poté zůstala ve stavu nemocných a její zranění bylo kvalifikováno jako těžká újma na zdraví. Celý průběh byl bezpečně doložen řadou svědectví.²⁶

O případu se psalo již 21. listopadu v deníku *Lidová demokracie* pod titulem *Svědectví z minulých dnů*. Poškozená PhDr. Kateřina Vávrová podala výpověď 23. listopadu na Generální

Kateřina Vávrová při rekognici 1. 12. 1989

Foto: Správní archiv Armády ČR

prokuratuře ČSR. Trestní stíhání zahájil vyšetřovatel vojenské prokuratury 26. listopadu nejprve proti nezjištěnému příslušníkovi SNB. Po vytipování okruhu možných pachatelů byl vyslechnut i Jaroslav Oudrán. PhDr. Vávrová a svědek PhDr. Jedlička se zúčastnili 1. a 7. prosince 1989 rekognice. Na základě výslechů svědků, materiálů Inspekce městské správy SNB a článku z *Lidové demokracie* byl

vytipován Oudrán. Dne 7. prosince zahájil vojenský prokurátor jeho trestní stíhání a současně na něho uvalil vazbu. V případě byla vyslechnuta řada svědků, jak příslušníků SNB, tak civilistů.²⁷

Po podání obžaloby byl případ Jaroslava Oudrána odebrán pro možnou podjatost členů soudního senátu Vojenskému obvodovému soudu Praha a přikázán Vojenskému obvodovému

²⁵ SAAČR, f. VOS Praha 1989, sp. zn. 2OPv 630/89, vyšetřovací spis VOP Praha proti npor. SNB Jaroslavu Oudránovi, pro trestný čin zneužívání pravomoci veřejného činitele podle § 158/1a, 2c tr. zákona, Obžaloba z 29. 11. 1989.

²⁶ Tamtéž.

²⁷ SAAČR, f. VOS Praha 1989, sp. zn. 2OPv 630/89, vyšetřovací spis VOP Praha proti npor. SNB Jaroslavu Oudránovi, pro trestný čin zneužívání pravomoci veřejného činitele podle § 158/1a, 2c tr. zákona.

soudu Litoměřice.²⁸ Hlavní veřejné líčení se konalo 13. a 14. března 1990 v Posádkovém domě armády Terezin. Obžalovaný nic nepopíral. Vysvětlil svůj čin jako impulzivní jednání, tvrdil, že za 27 let služby u SNB se ničeho podobného nedopustil, a označil to za své selhání. Kateřině Vávrové se na místě omluvil. Předseda senátu však poznamenal, že Oudrán byl již v minulosti trestán jako příslušník SNB za násilí. Ve věci vypovídali svědci, civilisté i příslušníci SNB.²⁹ Jednání bylo podle tisku velmi živé. Obhájce namítal, že by mělo jít o těžké ublížení na zdraví, nikoliv o trestný čin zneužívání pravomoci veřejného činitele, protože skutek prý přímo nesouvisel s výkonem pravomoci příslušníka SNB. Na omluvu připomínal, že souzený dlouhá léta bojoval proti obecné kriminalitě. Pro hlasité reakce nepřátelsky naladěných přítomných prý chybělo málo, aby byl vyklizen sál. Soud uznal Jaroslava Oudrána vinným z trestného činu zneužívání pravomoci veřejného činitele podle § 158, odst. 1, písm. a) a odst. 2, písm. c) tr. zákona a uložil mu trest 4,5 roku odnětí svobody v první nápravně výchovné skupině a odebrání vojenské hodnosti.³⁰ Ani odsouzený, ani prokurátor se neodvolali a rozsudek nabyt 28. března 1990 právní mocí. Po uplynutí poloviny trestu byl Oudrán 8. dubna 1992 z výkonu trestu podmíněčně propuštěn se zkušební dobou na tři roky.³¹

Zacházení se zadrženými na MO VB Benediktská

Odvozenou souvislost se zákrokem na Národní třídě měl případ příslušníků

Místního oddělení Veřejné bezpečnosti v Benediktské ulici v Praze. Šlo o nejrozsáhlejší skupinu poškozených i trestně stíhaných v souvislosti se zákroky 17. listopadu 1989.

Usnesením z 8. prosince 1989 zahájil vyšetřovatel Vojenské obvodové prokuratury Praha trestní stíhání ve věci hrubého napadání a bezdůvodného bití předváděných občanů v noci ze 17. na 18. listopadu na MO VB Benediktská v Praze dosud nezjištěnými příslušníky SNB. Mělo jít o trestný čin zneužívání pravomoci veřejného činitele podle § 158 odst. 1 písm. a) trestního zákona.³² V průběhu vyšetřování byl ustanoven jako jeden z možných pachatelů nstržm. Petr Vorlíček a jeho trestní stíhání začalo 4. ledna 1990. Podle Denní informace Vojenské obvodové prokuratury Praha z 9. ledna 1990 nstržm. Vorlíček od 21.00 hod. dne 17. listopadu do 02.00 hod. 18. listopadu na MO VB Benediktská hrubě slovně napadal a bezdůvodně bil obuškem občany zadržené na Národní třídě a předvedené na oddělení. Dokonce byl od 4. do 10. ledna 1990 vzat do vazby. Stíhání dalších příslušníků SNB, nstržm. Rudolfa Malého, nstržm. Václava Hrstky, nstržm. Luďka M. a pprap. Vladimíra Bernáta, začalo 23. ledna 1990, por. Bohumila Káleckého a npor. Jaroslava Šebesty pak 25. ledna. Kromě výsledků svědků (poškozených) a příslušníků SNB proběhla 4., 10. a 11. ledna a 1. února 1990 u VOP Praha rekoncidence podezřelých.³³ Vojenský obvodový prokurátor podal 14. března 1990 na výše uvedené obžalobu. Na základě jejího znění byli zadrženi z Národní třídy po skončení zásahu eskortování na různá místní

oddělení Veřejné bezpečnosti v Praze. Jednu skupinu osmnácti zadržených převezli eskortním vozidlem na MO VB v Benediktské ulici. Podle pozdějších výpovědí poškozených na oddělení museli zadrženi stát v zasedací místnosti čelem ke zdi. Poté byli jednotlivě vyslýcháni a přitom je příslušníci SNB slovně napadali a uráželi a bili obušky přes záda nebo nohy. V průběhu předvádění k výslechům museli zadrženi opakovaně probíhat na chodbě policejní „uličkou“. Zjevně šlo o zastrašování: příslušníci SNB se jich ptali, zda mají málo svobody a zda budou ještě chodit na demonstrace. Po výsleších byli zadrženi z MO VB propuštěni. Někteří následně absolvovali lékařské vyšetření, které potvrdilo stopy po fyzickém násilí (hematomy). Poznávací řízení během vyšetřování vedlo k určení konkrétních pachatelů násilí. Všichni podezřelí i svědci z řad příslušníků SNB však použití násilí popírali a obvinění odmítali jako smyšlené. Tři ze sedmi obžalovaných byli ve věku 23 až 25 let, tedy ve věku blízkém zadrženým.³⁴

Vojenský obvodový soud Praha zasedal ve dnech 24., 26. až 28. dubna 1990 a rozsudek vynesl 3. května 1990. Odsoudil nstržm. Petra Vorlíčka na šestnáct měsíců nepodmíněně v první nápravně výchovné skupině (I. NVS), nstržm. Rudolfa Malého ke dvanácti měsícům nepodmíněně do I. NVS, nstržm. Václava Hrstku k deseti měsícům podmíněně se zkušební lhůtou 2,5 roku, nprap. SNB Vladimíra Bernáta k deseti měsícům podmíněně se zkušební lhůtou 2,5 roku, por. Bohumila Káleckého k šesti měsícům podmíněně se zkušební lhůtou na rok a por. SNB

28 Vojenské obvodové soudy Praha, Plzeň a Litoměřice spadaly pod Vyšší vojenský soud v Příbrami. Stejnou strukturu měly i vojenské obvodové prokuratury spadající pod Vyšší vojenskou prokuraturu v Příbrami.

29 ŽÍŽKA, Petr: „Podejte mi pendrek!“ První, ale ne poslední sedí na lavici obžalovaných. *Obrana lidu*, 14. 3. 1990, s. 1.

30 Bylo to opravdu selhání? Čtyři a půl roku pro otrocka „sebevědomého systému“. *Obrana lidu*, 15. 3. 1990, s. 1.

31 SAAČR, f. VOS Praha 1989, sp. zn. 2OPv 630/89, vyšetřovací spis VOP Praha proti npor. SNB Jaroslavu Oudránovi pro trestný čin zneužívání pravomoci veřejného činitele podle § 158/1a, 2c tr. zákona, Usnesení VOP České Budějovice z 8. 4. 1992.

32 Tamtéž, f. VOS Praha 1990, k. 16, sp. zn. 2OPv 662/89, Vorlíček a spol., Usnesení o zahájení tr. stíhání, 8. 12. 1989.

33 SAAČR, spis VVP Příbram, sp. zn. OPv 626/89, Zákroky příslušníků SNB v Praze dne 17. 11. 1989, Obžaloba z 14. 3. 1990.

34 Tamtéž.

Jaroslava Šebestu k šesti měsícům podmíněně rovněž se zkušební lhůtou na jeden rok. Všichni odsouzení byli navíc potrestáni ztrátou vojenské hodnosti. Nstržm. Luďka M. soud obžaloby zprostil. Odvolali se odsouzení i prokurátor. Vyšší vojenský soud Příbram 18. září 1990 všechna odvolání zamítl. Podle rozhodnutí prezidenta republiky o amnestii z 1. ledna 1990 byly po jednání u Vojenského obvodového soudu Praha 9. listopadu 1990 Václavu Hrstkovi, Vladimíru Bernátovi, Bohumilu Káleckému a Jaroslavu Šebestovi uloženy podmíněné tresty odnětí svobody prominuty. Petr Vorlíček a Rudolf Malý byli po polovině trestu podmíněně propuštěni.³⁵ Dodatkem byla usnesením VOP Praha z 22. února 1990 postoupena věc por. SNB Petra Vorlíčka ke kázeňskému řízení náčelníkovi Městské správy VB v Praze, protože nezabránil bití ing. Martina Borovičky na místním oddělení VB v Benediktské ulici dne 18. listopadu 1989 kolem 00.15 hod.³⁶

Poručík SNB Jiří Desenský

Dne 18. dubna 1990 vyloučil vojenský obvodový prokurátor v Praze řízení v tr. věci obviněného Jiřího Desenského ze společného řízení ve věci zákroku příslušníků SNB 17. listopadu 1989. Trestní stíhání proti neznámému pachateli zahájil vojenský obvodový prokurátor však již 26. listopadu 1989. Výpověďmi poškozených, svědků z řad demonstrantů i zasahujících příslušníků SNB byl vytipován okruh možných podezřelých a poznávacím řízením byl určen jako pachatel Jiří Desenský. Ve věci vypovídali mj. svědci Tomáš Škrdlant, Jitka Vodňanská, Otta Bednářová a poškození Ivan Havel a Dagmar Havlová.³⁷

Jako člen pořádkové jednotky se por. SNB Jiří Desenský ujal 17. listopadu večer během zákroku předvedení

Rekonstrukce zákroku proti manželům Havlovým v kanceláři Vojenské obvodové prokuratury v Praze. Na snímku Ivan M. Havel s figuranty. Foto: Správní archiv Armády ČR

muže a ženy zadržených u obrněného transportéru poblíž paláce Metro. Při předvádění měl každého z nich nejméně jednou bezdůvodně udeřit obuškem. Jiří Desenský to popíral, výpovědi nejen poškozených, ale i přímých svědků však skutek potvrdily. Dagmar Havlová utrpěla při zákroku zranění s dobou léčení v délce pěti týdnů. Obžalobu podala Vojenská obvodová prokuratura Praha

28. května 1990 a hlavní líčení se konalo ve dnech 14. a 27. června 1990 u Vojenského obvodového soudu Praha. Senát odsoudil Jiřího Desenského pro tr. čin zneužití pravomoci veřejného činitele ke dvanácti měsícům odnětí svobody s podmíněným odkladem na dva roky. Byl ale účasten amnestie prezidenta republiky z 1. ledna 1990 a soud mu po jednání 19. července 1990 trest prominul.³⁸

35 SAAČR, f. VOS Praha 1990, k. 16, sp. zn. 2OPv 662/89, Vorlíček a spol., Rozsudek, 3. 5. 1990.

36 Tamtéž, Usnesení, 22. 2. 1990.

37 SAAČR, f. VOS Praha 1990, k. 16, sp. zn. 2OPv 319/90, Zahájení trestního stíhání, 26. 11. 1989.

38 SAAČR, spis VVP Příbram, sp. zn. OPv 626/89, Zákroky příslušníků SNB v Praze dne 17. 11. 1989, Usnesení VOP Praha z 19. 7. 1990.

Vyšetřování zákroku „červených baretů“

Bezesporu nejzávažnější a nejsložitější kauzou bylo vyšetřování konkrétních útoků proti demonstrantům ze strany příslušníků Odboru zvláštního určení Ministerstva vnitra ČSSR. Příslušníci OZU se neúčastnili zákroku proti demonstrantům poprvé, ale až 17. listopadu 1989 byli z iniciativy svého velitele plk. Marko Solmošeho nasazeni v atypické výstroji: ve stejnokrojích vzor 60, tzv. bundách Pohraniční stráže (PS) s červenou páskou SNB, červených baretech s odznakem SNB a bílými obuškami. Jejich úkol byl však stejný jako při předchozích demonstracích: vytažovat z davu a zadržovat aktivní účastníky demonstrací.

Velitele vyčleněné skupiny OZU mjr. JUDr. Petra Šestáka stíhal starší

vyšetřovatel VOP Praha pplk. JUDr. Vlastimil Kaplan již od 8. prosince 1989. Podle odůvodnění Šesták nezasáhl proti svým podřízeným, *kteří hrubým způsobem zakročovali proti shromážděným občanům a v rozporu s nařízením MV ČSSR č. 16 ze dne 6. 5. 1974³⁹ vůči nim používali nepřiměřeně mírnějších i dalších nedovolených prostředků, a jejich trestnou činnost nepřekazil.* Tím se měl dopustit trestného činu zneužívání pravomoci veřejného činitele.⁴⁰ Dne 20. prosince 1989 zahájil vyšetřovatel VOP Praha trestní stíhání dalšího příslušníka OZU pplk. Milana Kočího, protože 17. listopadu 1989 večer během zásahu bezdůvodně nejméně pětkrát udeřil obuškem dosud nezjištěného občana a na téžte místě bezdůvodně kopl zatím nezjištěného fotografa, neoprávněně mu odebral fotoaparát, roztrhal akreditaci a fotoaparát roz-

bil ranou o zem. Tím se měl dopustit trestného činu zneužívání pravomoci veřejného činitele.⁴¹

Obžalobu podal vojenský prokurátor 14. června 1990 na trojici příslušníků OZU: zástupce náčelníka OZU mjr. JUDr. Petra Šestáka, pplk. JUDr. Milana Kočího a pprap. SNB Miloše Radimeckého. Hlavní líčení začalo 18. září 1990 u Vojenského obvodového soudu Praha a pokračovalo 20., 25. a 27. září. Poté bylo odročeno na 16. října 1990, kdy soud vynesl rozsudek. Senát uznal Šestáka vinným z trestného činu zneužívání pravomoci veřejného činitele podle § 158, odst. 1, písm. a), c) tr. zák. a odsoudil ho ke dvanácti měsícům s podmíněným odkladem na dva roky. Podle výroku soudu na místě působil jako velitel vyčleněné jednotky OZU, sám prokazatelně vedl zásah proti nejméně pěti lidem a byl přítomen řadě nezákonných zákroků svých podřízených, zejména v pověstné „uličce“ v podloubí v blízkosti Mikulandské ulice. Kočí byl odsouzen podle § 158, odst. 1, písm. a) na osm měsíců podmíněně na dva roky. Podle rozsudku bezdůvodně napadl tehdy nezjištěného zahraničního reportéra, úmyslně mu rozbil fotoaparát a roztrhal akreditaci a bil obuškem do hrudníku Tomáše Vojtěcha. Radimecký dostal podle stejného paragrafu devatenáct měsíců odnětí svobody nepodmíněně. Řada svědků ho totiž označila za jednoznačně nejbrutálnějšího příslušníka jednotky OZU a soud konstatoval, že napadl nejméně 45 osob. Účastníky demonstrace bil obuškem do hlavy a kopal je. *Navíc jeho brutální vystupování mělo velmi negativní dopad i na ty účastníky demonstrace, kteří přímo napadeni nebyli, umocňovalo však vliv psychického působení a vyvolávalo negativní psychické nálady.*⁴²

Jeden ze svědků poznává později pravomocně odsouzeného pprap. Radimeckého

Foto: Správní archiv Armády ČR

39 [...] kterým se upravuje způsob a rozsah zákroků nebo nezbytných opatření příslušníků SNB mimo službu a omezení rozsahu oprávnění a povinností příslušníků SNB.

40 SAAČR, f. VOS Praha 1990, k. 37, sp. zn. 2OPV 267/90, Usnesení o tr. stíhání, 8. 12. 1989.

41 Tamtéž, Usnesení o tr. stíhání, 20. 12. 1989.

42 Tresty za zásahy na Národní třídě. *Rudé právo*, 17. 10. 1990, s. 2; SAAČR, f. VOS Praha 1990, k. 37, sp. zn. 2OPV 267/90, Odůvodnění odvolání prokurátora, 11. 1. 1991.

Jak prokurátor, tak odsouzení se proti rozsudku odvolali. Odvolání projednal Vyšší vojenský soud Příbram 4. dubna 1991. Prvoinstanční rozsudek zrušil, vrátil k projednání a k novému rozhodnutí, protože původní rozsudek údajně nebyl přesvědčivě odůvodněný. Další průběh řízení byl komplikovaný. V jednom případě z důvodu nepřítomnosti jednoho z odsouzených, jindy kvůli absenci důležitých svědků senát líčení celkem čtyřikrát odročil. Nakonec vynesl rozsudek 14. dubna 1992 a podle § 158, odst. 1 odsoudil Petra Šestáka na osm měsíců, Milana Kočího na šest a Miloše Radimeckého na dvanáct měsíců odnětí svobody, ve všech případech podmíněně na dva roky (u Radimeckého soud přihlédl ke společenské záruce podniku, kde byl zaměstnán). Všichni tři odsouzení se znovu odvolali. Vyšší vojenský soud Příbram 20. ledna 1993 zprostil Šestáka obžaloby a odvolání Kočího a Radimeckého zamítl. Tím případ skončil.⁴³

Velení zákroku

Po celou dobu vyšetřování se sledovala i hlavní linie objasnění příčin zásahu, jak proběhl, a také vyvození příslušné odpovědnosti v této věci.

Podle Denní informace VOP Praha ze dne 11. prosince 1989 se tehdy již prošetřovala činnost velitele zásahu pplk. SNB JUDr. Michala Danišoviče, velitele Školního pohotovostního oddílu mjr. SNB Bedřicha Houbala a velitele skupiny Odboru zvláštního určení mjr. SNB JUDr. Petra Šestáka. Podle prvotního zjištění pplk. Danišovič řídil činnost podřízených během zásahu tak, že dvě uzávěry příslušníků SNB postupovaly proti sobě, čímž

způsobil nadměrné zahuštění davu a fyzický kontakt mezi příslušníky SNB a občany, které vyústilo v nepřiměřené a hrubé použití mírnějších prostředků a zranění nejméně 44 osob, což vyvolalo velmi negativní ohlas veřejnosti. Mjr. Houbal jako velitel ŠPO vedl kordon od Národního divadla a způsobil stejnou situaci jako pplk. Danišovič. Mjr. Šesták jakožto velitel skupiny OZU nezakročil proti svým podřízeným, kteří hrubým způsobem zasahovali proti shromážděným občanům. U všech se mělo jednat o trestný čin zneužívání pravomoci veřejného činitele podle § 158 tr. zákona.⁴⁴ Nástin obžaloby vypracovala Vojenská obvodová prokuratura Praha v srpnu 1990 a samotnou obžalobu pak 10. září 1990. Ve dnech 22.–24. ledna 1991 proběhlo u Vojenského obvodového soudu Praha veřejné zasedání k předběžnému projednání obžaloby. Obsáhlým usnesením soud vrátil podle § 188, odst. 1, písm. f) tr. řádu vojenskému prokurátorovi Praha trestní věc k došetření, odstranění vad přípravného řízení a náležitěmu objasnění věci. Důvodem byl zejména požadavek komplexního posouzení viny na řízení zásahu, především návaznosti na věc náčelníka S StB Praha a zástupce náčelníka S SNB Praha a Středočeského kraje plk. JUDr. Jiřího Bytčánka (i když předmětem jeho kauzy bylo především řízení poručíka StB Ludvíka Zifčáka v průběhu celé demonstrace), role již zesnulého plk. Bečváře nebo při zákroku nasazených příslušníků Státní bezpečnosti. Stížnost VOP Praha na rozhodnutí o vrácení věci k došetření Vojenským obvodovým soudem Praha Vyšší vojenský soud Příbram 23. května 1991 zamítl jako

nedůvodnou. Další soudní projednávání proběhlo u Krajského soudu v Táboře až v roce 1994.⁴⁵ Náčelník MS VB v Praze a velitel bezpečnostního opatření Michal Danišovič byl tehdy odsouzen na tři a půl roku a Bedřich Houbal na tři roky odnětí svobody nepodmíněně. Vrchní soud v Praze však počátkem roku 1995 rozsudek v plném rozsahu zrušil a případ vrátil krajskému soudu k opětovnému projednání. Dne 22. května 1999 Krajský soud v Táboře vynesl stejný rozsudek, jen u Houbala s podmíněným odkladem na čtyři roky, a to pro spáchání trestného činu zneužívání pravomoci veřejného činitele. Podle soudního výroku velitel zásahu Danišovič připustil svévolný postup uzávěry a velitel pořádkové jednotky ŠPO Houbal nezabránil násilnostem, znemožnil lidem, aby opustili prostor, a vydal příkaz vytahovat jedince z davu.⁴⁶ Ale i v tomto případě byl výrok zrušen a 21. února 2000 Vrchní soud v Praze odsoudil oba bývalé důstojníky SNB k podmíněným trestům odnětí svobody v délce tří let. Proti rozsudku již nebylo možné se odvolat.⁴⁷

V případě náčelníka Správy StB Praha plukovníka SNB JUDr. Jiřího Bytčánka bylo 31. března 1990 zahájeno trestní stíhání ve věci zneužití pravomoci veřejného činitele podle § 158, odst. 1, písm. a), odst. 2, písm. c) tr. zákona. Podle usnesení při výkonu funkce společně s dalšími funkcionáři uložil 16. listopadu 1989 příslušníkovi Správy StB Praha por. Ludvíku Zifčákovi, aby v průběhu studentské demonstrace předstíral vážné zranění, čímž vyvolal negativní ohlas a nespokojenost občanské veřejnosti. V červenci 1991 bylo jeho trestní stíhání zastaveno.⁴⁸

43 SAAČR, f. VOS Praha 1990, k. 37, sp. zn. 2OPV 267/90, rozsudky.

44 Tamtéž, f. 0380/A, VVP Příbram, sp. zn. VPT 382/89, spis v trestní věci Zákroky příslušníků SNB v Praze dne 17. 11. 1989, Denní informace VOP Praha ze dne 11. 12. 1989.

45 Vojenská justice a prokuratura byly k 31. 12. 1993 zrušeny a nedokončené případy převzaly soudy podle místní příslušnosti. V Táboře byl do roku 1993 Vyšší vojenský soud.

46 Danišovič a Houbal se odvolali, případ ještě není u konce. *MF Dnes*, 21. 5. 1999, s. 2.

47 Houbal a Danišovič: podmínka. *MF Dnes*, 22. 2. 2000, s. 2.

48 SAAČR, f. 0380/A, VVP Příbram, sp. zn. VPT 382/89, spis v trestní věci Zákroky příslušníků SNB v Praze dne 17. 11. 1989.

Další jednotlivé případy

Dílčího skutku se týkala trestní věc nstržm. SNB Zdeňka Gulaby z Místního oddělení VB Praha 2-Vinohrady a nstržm. SNB Otto Nerada z Pohotovostní motorizované jednotky Městské správy VB Praha. Dne 7. března 1990 na ně podal obžalobu za Vyšší vojenskou prokuraturu Praha kapitán JUDr. Eugen Zališ. Nstržm. Gulaba 18. listopadu 1989 kolem 19.10 hod. na Národní třídě během MBA bezdůvodně nejméně dvakrát udeřil hřbetem ruky předvedeného Martina Bláhu, čímž se dopustil trestného činu zneužívání pravomoci veřejného činitele podle § 158, odst. 1, písm. a) tr. zákona. Nstržm. Nerad Bláhu tahal za vlasy, vyhrožoval mu ostříháním, ponižoval ho a stejně se choval i k dalšímu nezjištěnému zadrženému mladíkovi. Oba příslušníci SNB byli od 6. do 20. listopadu 1989 zařazeni ve školním pohotovostním oddělu MS VB Praha. Došlo k tomu ve služebním skříňovém automobilu Avia zaparkovaném u prodejny Casa Pasqual na Národní třídě a mladíka předvedli údajně kvůli poškození občanskému průkazu.⁴⁹ Zdeňka Gulabu odsoudil senát Vojenského obvodového soudu Praha 17. dubna 1990 podle § 158, odst. 1 tr. zákona na deset měsíců podmíněně na dva roky a Otto Nerada na šest měsíců podmíněně s roční zkušební lhůtou. Zdeněk

Gulaba se proti rozsudku odvolal, ale Vyšší vojenský soud v Příbrami 7. června 1990 v Praze na veřejném zasedání jeho odvolání zamítl jako nedůvodné.⁵⁰

Por. SNB Zbyňka Voseckého odsoudil Vojenský obvodový soud Praha 16. června 1990 podle § 158 odst. 1, písm. a) tr. zákona (zneužívání pravomoci veřejného činitele) na jeden rok odnětí svobody s podmíněným odkladem na dva roky a por. SNB Miloslava F. zprostil obžaloby.⁵¹ Šlo o napadení občana RNDr. Petra Balinga.

Krajský soud v Českých Budějovicích (pobočka Tábor) odsoudil v prosinci 1994 mj. SNB Zdeňka Šípka k čtrnácti měsícům odnětí svobody nepodmíněně, mj. za bití a kopání nejméně tří demonstrantů na Národní třídě 17. 11. 1989 večer.⁵²

Denní informace VOP Praha ze dne 12. prosince 1989 uváděla, že por. SNB Milan N. z Pohotovostního pluku VB Praha 17. listopadu okolo 18.30 hod. v průběhu mimořádné bezpečnostní akce ve Vyšehradské ulici použil služební obušek proti tehdy neznámému občanovi.⁵³ Později bylo zjištěno, že jím bezdůvodně udeřil do hlavy dalšího občana 18. listopadu 1989 kolem 21.15 hod. na Václavském náměstí. Trestní stíhání bylo zahájeno 10. ledna 1990 pro podezření z tr. činu podle § 158 odst. 1, písm. a) tr. zákona. Vojenská obvodová prokuratura Praha zastavila trestní stíhání 15. února 1990

s tím, že druhý čin se nestal. Následujícího dne byl však původní trestní případ (zákrok ve Vyšehradské ulici) postoupen k disciplinárnímu řízení PP VB ČSR.⁵⁴

Ve Vyšehradské ulici napadl ing. Pavla Kořána při kontaktu demonstrantů s čelem průvodu neznámý příslušník SNB - udeřil ho pěstí do tváře. Následně trestní stíhání nstržm. SNB Radka K. z MO VB Praha-Vinohrady, podezřelého z násilí, prokurátor 17. května 1990 zastavil a případ předal ke kázeňskému vyřízení. Během vyšetřování bylo prokázáno, že Radek K. se zadrženým ing. Kořánem smýkal a vulgárně ho urážel.⁵⁵

Další případy skončily zproštěním obžaloby nebo přerušením trestního stíhání neznámého pachatele. Por. SNB Zdeněk F. z MO VB Praha-Vršovice byl trestně stíhán za násilí, kterého se dopustil na křižovatce ulic Vyšehradská a Na Slupi večer 17. listopadu 1989, kdy údajně opakovaně udeřil do hlavy a ramen nezjištěného občana. Vojenská obvodová prokuratura Praha však 21. května 1990 trestní stíhání zastavila, protože se neprokázalo, že obviněný skutek spáchal.⁵⁶

Zastaveno bylo 11. února 1991 i trestní stíhání kpt. Františka Havlíčka, obviněného z tr. činu zneužívání pravomoci veřejného činitele, protože 17. 11. 1989 večer měl srazit na zem a kopat neznámou osobu. Skutek však nebyl prokázán.⁵⁷

49 Tamtéž, f. VOS Praha 1990, k. 37, sp. zn. VVP Příbram VPt 164/90, VOP Praha, sp. zn. OPv 645/89 spis v trestní věci nstržm. SNB Zdeněk Gulaba - VB Praha § 158/1a tr. zák.

50 SAAČR, spis VOP sp. zn. OPv 645/89, Věc: nstržm. SNB Zdeněk GULABA a spol. - zpráva o výsledku hlavního líčení, 24. 4. 1990. Deník VVP Příbram Vn-408/89.

51 Archiv autora, Materiál pro schůzi České národní rady I/1 Se 91/92, Zpráva Hlavní vojenské prokuratury ČSFR o tr. stíhání osob odpovědných za nezákonnosti proti odpůrcům režimu před 17. 11. 1989 ze dne 3. 2. 1992, spis sp. zn. 2OPv 282/90.

52 Zpráva generálního prokurátora ČSFR o stavu trestního řízení a výsledcích postihu funkcionářů bývalého režimu - viz http://www.psp.cz/eknih/1990fs/tisky/to892_05.htm (citováno k 23. 8. 2019); HRADIL, Radomil: 17. listopad 89 - co se stalo na Národní, s. 201.

53 Šlo o situaci natočenou a promítanou opakovaně i v Československé televizi.

54 SAAČR, spis VVP Příbram, sp. zn. OPv 626/89, Zákroky příslušníků SNB v Praze dne 17. 11. 1989, Denní informace VOP Praha 12. 12. 1989.

55 SAAČR, f. 0380/A, VVP Příbram, sp. zn. VPt 382/89, Spis v trestní věci Zákroky příslušníků SNB v Praze dne 17. 11. 1989, Usnesení 2 OPv 119/90 ze 14. 5. 1990.

56 Tamtéž, Usnesení 2 OPv 125/90 z 21. 5. 1990.

57 Zpráva generálního prokurátora ČSFR o stavu trestního řízení a výsledcích postihu funkcionářů bývalého režimu - viz http://www.psp.cz/eknih/1990fs/tisky/to892_05.htm (citováno k 23. 8. 2019).

Věc napadení Jana Vlčka byla přerušena podle § 173, odst. 1, písm. e) tr. řádu (nepodařilo se zjistit skutečnosti opravňující konat trestní stíhání), stejně jako napadení Horsta Kynčila, přerušené 3. května 1990.⁵⁸ Napadení Johna Boka neznámými příslušníky SNB 17. listopadu 1989 večer ve Vyšehradské ulici bylo rovněž přerušeno ze stejného důvodu 24. května 1990, stejně jako napadení Miroslava Štajnera 21. května 1990 podle § 173, odst. 1, písm. e) (nepodařilo se určit útočícího příslušníka SNB).⁵⁹

Závěr

Podle závěrečné zprávy parlamentní vyšetřovací komise, přednesené na 28. společné schůzi obou sněmoven 9. května 1990, vyslechla vojenská prokuratura do té doby 1700 svědků. Dále proběhlo 444 rekonciliací pachatelů (s úspěšností jen 1,2 %). Vyšetřovatelé tak vycházeli zejména z výpovědí svědků a poškozených, příslušníků SNB, rekonciliací a konfrontací. Zásahu na Národní třídě 17. listopadu večer bylo přítomno dva až dva a půl tisíce demonstrantů. Poškozených se přihlásilo 592 a z nich vyšetřovatelé prokuratury vyslechli 551. Zásahu se přímo či nepřímo zúčastnilo asi šest set příslušníků SNB a FMV. Trestních věcí bylo zahájeno čtyřadvacet s celkem třiceti obviněnými. Do data zprávy jich bylo pravomocně ukončeno pět, obžalováno bylo deset osob a jinak než soudně ukončeny čtyři věci.⁶⁰

Vzhledem k pobouření z mimořádné brutality příslušníků bezpečnostního aparátu na Národní třídě probíhalo vyšetřování zpočátku velmi rychle a zdánlivě úspěšně. Výsledek přesto neodpovídal vynaloženému

Foto: Pavel Hroch/ČTK

úsilí ani závažnosti události. Tempo vyšetřování a trestního řízení časem zpomalilo a celkový výsledek byl relativně hubený. Jako nejsnazší se ukázalo objasnění případů mimo vlastní zásah. Přitom právě při něm došlo k největšímu počtu trestných činů. Přes množství svědků i důkazů technického rázu (záznamů průmyslové televize a fotografií) se podařilo prokázat jen minimum případů. Hlavní příčinou byla zejména nepřehledná situace na malém prostoru, tma, rychlý vývoj událostí, nervové vypětí svědků i poškozených a také anonymita uniformovaných pachatelů. V souvislosti se zákrokem na Národní třídě tak bylo nakonec prokazatelně trestně stíháno nejméně dvacet devět příslušníků SNB a FMV. Patnáct z nich bylo skutečně odsouzeno, z toho tři k nepodmíněným trestům odnětí svobody, tři byli zproštěni obžaloby, u dvou bylo trestní stíhání za-

staveno, u pěti přerušeno a čtyři byli potrestáni mimosoudně (kázeňsky).⁶¹ To na více než šest set nasazených příslušníků bezpečnostního aparátu jistě není mnoho.

Kdyby někdo popisoval průběh demonstrace na základě výpovědí zúčastněných příslušníků bezpečnostního aparátu, mohl by vzniknout dojem, že prakticky všechny konflikty iniciovali demonstranti. Četba výpovědí stovek svědků a poškozených naopak představuje dodnes otravné a nepravěm zapominané svědectví. V účastnících události, která získala obrovský symbolický a politický obsah, mohou hubené výsledky vyšetřování oprávněně vyvolávat pocit zklamání. V úvodu citovaná obava Ludvíka Vaculíka dnes již nemá žádný význam. Pachatelé nesmyslného násilí vesměs unikli spravedlnosti a dále žijí skrytě mezi námi, nejspíš bez pocitu lítosti a studu. pd

58 SAAČR, f. 0380/A, VVP Příbram, sp. zn. VPt 382/89, Spis v trestní věci Zákroky příslušníků SNB v Praze dne 17. 11. 1989, Usnesení 2 OPv 34/90 z 3. 5. 1990.

59 Tamtéž, Usnesení 2 OPv 163/90 z 24. 5. 1990 a 2 OPv 244/90 z 21. 5. 1990.

60 Závěrečná zpráva o činnosti společné komise sněmoven Federálního shromáždění a České národní rady pro dohled na vyšetření událostí ze dne 17. listopadu 1989 v Praze - viz https://www.psp.cz/eknih/1986fs/tisky/to430_01.htm (citováno k 23. 8. 2019).

61 Zpráva generálního prokurátora ČSFR o stavu trestního řízení a výsledcích postihu funkcionářů bývalého režimu - viz http://www.psp.cz/eknih/1990fs/tisky/to892_05.htm (citováno k 23. 8. 2019).